

Євген Соболев,

доктор юридичних наук, професор, ректор
Центральноукраїнського державного
університету ім. Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0804-8354>

РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН ЩОДО СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглядається роль правоохоронних органів України, їхня взаємодія із Державною податковою службою України у сфері оподаткування в контексті європейської інтеграції. Важливою складовою цього процесу є адаптація законодавства та трансформація ключових державних інститутів, зокрема в податковій політиці.

Процес адаптації українського законодавства до стандартів вимагає значних змін у сфері оподаткування, де правоохоронні органи здійснюють основну європейську роль у боротьбі з такими економічними злочинами, як ухилення від сплати податків та корупція.

Податкова система є основним інструментом забезпечення економічної стабільності держави, а ефективне її функціонування залежить від взаємодії правоохоронних органів, які забезпечують роль контролю та нагляду за дотриманням податкового законодавства.

У цьому контексті особлива увага приділяється боротьбі з ухиленням від сплати податків, корупцією та фінансовими злочинами, що є важливою вимогою для досягнення відповідності стандартам Європейського Союзу.

У дослідженні також виокремлено основні напрямки діяльності правоохоронних органів, серед яких: виявлення та запобігання податковим правопорушенням, розслідування фінансових злочинів, профілактика корупції та захист прав сумлінних платників податків.

Аналізуються також проблеми адміністративно-правового регулювання цієї діяльності та пропонуються шляхи оптимізації механізмів взаємодії органів державної влади для підвищення ефективності правоохоронної функції у сфері оподаткування. Водночас у контексті інтеграції підкреслюється важливість впровадження міжнародних стандартів, таких як BEPS та автоматичний обмін європейською податковою інформацією, а також використання сучасних цифрових технологій.

Наголошено, що всі зусилля щодо адаптації до міжнародних стандартів у сфері податкової політики мають відповідати основним принципам законності, прозорості та справедливості, які є основою європейської правової культури. Лише за умов дотримання цих принципів можна досягти успіху у створенні стабільної й ефективною податкової системи, яка буде сприяти економічному розвитку та підвищенню довіри громадян до держави.

Ключові слова: європейські країни, європейська інтеграція, країни-члени ЄС, правоохоронні органи, справляння податків і зборів, правоохоронна функція, оподаткування, державний бюджет, фінансові правопорушення, податки, збори, податкова система, адміністративно-правове забезпечення, податкова політика.

Sobol Ye.

The role of law enforcement authorities in regulating relations concerning the collection of taxes and fees in the context of European integration

The article examines the role of law enforcement agencies of Ukraine, their interaction with the State Tax Service of Ukraine in the field of taxation in the context of European integration. An important component of this process is the adaptation of legislation and the transformation of key state institutions, in particular in tax policy.

The process of adapting Ukrainian legislation to standards requires significant changes in the field of taxation, where law enforcement agencies play a key European role in combating economic crimes such as tax evasion and corruption.

The tax system is the main tool for ensuring the economic stability of the state, and its effective functioning depends on the interaction of law enforcement agencies, which provide the role of control and supervision over compliance with tax legislation.

In this context, special attention is paid to the fight against tax evasion, corruption and financial crimes, which is an important requirement for achieving compliance with European Union standards.

The study also identifies the main areas of activity of law enforcement agencies, including: detection and prevention of tax offenses, investigation of financial crimes, prevention of corruption and protection of the rights of honest taxpayers.

The problems of administrative and legal regulation of this activity are also analyzed and ways of optimizing the mechanisms of interaction of state authorities are proposed to increase the efficiency of law enforcement functions in the field of taxation. At the same time, in the context of integration, the importance of implementing international standards, such as BEPS and automatic exchange of European tax information, as well as the use of modern digital technologies is emphasized.

It was emphasized that all efforts to adapt to international standards in the field of tax policy must comply with the key principles of legality, transparency and fairness, which are the basis of European legal culture. Only by adhering to these principles can one succeed in creating a stable and effective tax system that will contribute to economic development and increase citizens' trust in the state.

Keywords: *European countries, European integration, EU member states, law enforcement agencies, collection of taxes and fees, law enforcement function, taxation, state budget, financial offenses, taxes, fees, tax system, administrative and legal support, tax policy.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України, коли курс на європейську інтеграцію є єдиною з основних стратегічних цілей держави, особливого значення набуває питання адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу (ЄС). Однією з важливих складових цього процесу є правове регулювання відносин щодо справляння податків та зборів, зокрема правоохоронними органами. Це не лише технічне питання, а й важливий аспект забезпечення економічної стабільності, верховенства права та боротьби з фінансовими правопорушеннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням ролі правоохоронних органів загалом та при регулюванні відносин щодо справляння податків та зборів присвячені праці таких учених, як: Л. Аркуши, В. Білоуса, І. Грицяка, С. Дмитренко, Р. Шай, О. Соколенко, О. Полковніченка, Ю. Гаруст, В. Мельник, В. Теремецького, Т. Байрачної та ін.

Мета статті полягає у дослідженні ролі правоохоронних органів при регулюванні відносин щодо справляння податків та зборів у контексті європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська інтеграція для України означає не лише адаптацію законодавства, а й трансформацію основних державних інститутів, зокрема у сфері податкової політики. Податкова система є одним з основних інструментів наповнення державного бюджету, а ефективно її функціонування залежить від правозастосування, в якому правоохоронні органи виконують головну роль.

Правоохоронні органи забезпечують економічну стабільність держави, виконуючи функції контролю та нагляду за дотриманням законодавства у сфері оподаткування. У процесі європейської інтеграції їхня діяльність набуває особливої важливості, оскільки ефективна боротьба з ухиленням від сплати податків, корупцією та фінансовими злочинами є основною вимогою для досягнення відповідності стандартам ЄС.

Таким чином, Державна податкова служба України безпосередньо взаємодіє з правоохоронними органами та іншими суб'єктами щодо здійснення спільної діяльності у податковій сфері, їхня співпраця є складним процесом, що полягає у вчиненні взаємних дій, поєднанні ресурсів, інформації та досвіду й обміну ними один з одним. При цьому якість та ефективність цієї взаємодії залежить від ряду факторів, у тому числі від методів її здійснення, які пов'язані з її формами: з одного боку, форма дає життя методам, а з іншого – методи наповнюють форму, надають їй змістовності [1, с. 252].

У своєму науковому дослідженні Л. Аркуша пропонує трактувати взаємодію правоохоронних структур як спільну налагоджену діяльність двох і більше органів, служб, відомств, що припускає раціональне поєднання сукупності правових, організаційних, процесуальних і оперативних-розшукових дій, здійснюваних кожним із них у межах наданих їм законом повноважень [2, с. 110].

Слід зазначити, що визначення поняття взаємодії Державної податкової служби України з іншими правоохоронними органами в нормативних джерелах не надається. Можемо погодитися з С. Барановим, який подає власне трактування цієї взаємодії як врегульованої адміністративно-правовими нормами, погодженої за метою, часом і місцем необхідної спільної діяльності підрозділів Державної податкової служби України (та її посадових осіб) з іншими правоохоронними органами, змістом якої є «...взаємний вплив один

на одного з метою реалізації податкової політики, дотримання норм і принципів законності, ефективності спільної діяльності з метою захисту фінансово-економічних та податкових інтересів держави» [1, с. 253].

Головним завданням правоохоронних органів є забезпечення законності у сфері оподаткування. Законність у сфері оподаткування є основою економічної стабільності та соціальної справедливості. Податки є одним із основних джерел наповнення державного бюджету, що фінансує освітні, медичні, соціальні та інші суспільно важливі програми. Головне завдання правоохоронних органів у цій сфері полягає у забезпеченні дотримання норм податкового законодавства, запобіганні правопорушенням та захисті інтересів держави й суспільства.

До основних напрямів діяльності правоохоронних органів у сфері оподаткування належать:

– виявлення та запобігання податковим правопорушенням, оскільки ухилення від сплати податків є одним із найпоширеніших економічних злочинів. Правоохоронні органи мають забезпечувати моніторинг фінансової діяльності суб'єктів господарювання, аналіз ризиків та виявлення схем ухилення. Це дозволяє запобігти втратам бюджету та зберегти економічну стабільність;

– розслідування фінансових злочинів. Коли факти порушень виявлені, правоохоронці проводять розслідування з метою притягнення винних до відповідальності. Ефективність таких дій є важливим показником спроможності держави захищати свої економічні інтереси;

– співпраця з податковими органами. У вищезазначеному звернуто увагу, що правоохоронні органи взаємодіють із податковою службою, обмінюючись інформацією та спільно реалізуючи заходи з контролю за дотриманням податкового законодавства. Така співпраця сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій та зниженню рівня злочинності у сфері оподаткування;

– профілактика корупції у податковій системі, адже корупція може значно послабити ефективність податкового контролю. Правоохоронні органи зобов'язані виявляти та викорінювати корупційні схеми, захищаючи законність у цій сфері. Боротьба з корупцією залишається одним із основних викликів для України. У податковій сфері корупція підриває довіру громадян до держави та створює перешкоди для інвестиційного клімату. Європейський Союз як стратегічний партнер України акцентує увагу на антикорупційних реформах, які також стосуються правоохоронної діяльності у податковій сфері;

– захист прав сумлінних платників податків. Забезпечення законності передбачає не лише боротьбу з порушниками, а й захист прав тих, хто чесно виконує свої зобов'язання. Правоохоронні органи мають реагувати на випадки неправомірного тиску з боку податкових органів або інших суб'єктів. Європейські стандарти наголошують на необхідності забезпечення балансу між ефективністю податкового контролю та дотриманням законних прав громадян. Це означає недопущення високого тиску на бізнес, а також дотримання принципу верховенства.

Щодо адміністративно-правового регулювання реалізації правоохоронними органами правоохоронної функції держави у сфері оподаткування доцільно зауважити, що у його рамках відбувається реалізація норм, закріплених у нормативно-правових актах, у конкретній сфері суспільного життя. Отже, відбувається владний вплив держави (в особі її контролюючих органів) на суспільні відносини, які виникають і відбуваються у сфері оподаткування та виражаються наявністю в їхніх суб'єктів взаємних прав і обов'язків, визначених податковим законодавством [3].

На сьогодні система адміністративно-правового забезпечення реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування містить певні недоліки, які здійснюють безпосередній негативний вплив на механізм реалізації правоохоронної функції в державі. Однак їх можна усунути під час розробки, розгляду та прийняття законопроектів Верховною Радою України.

Підтримуємо позицію. С. Дмитренка щодо запропонованих ним шляхів оптимізації існуючого адміністративно-правового забезпечення реалізації правоохоронними органами правоохоронної функції держави у сфері оподаткування:

1) удосконалення механізму взаємодії органів законодавчої, виконавчої та судової влади у процесі підготовки законопроектів;

2) формування ефективних механізмів відшкодування державою шкоди і витрат, спричинених незаконними діями судових, правоохоронних та контролюючих органів;

3) установлення на законодавчому рівні чітких процедурних правил імплементації міжнародних норм у вітчизняне законодавство, а також виявлення та усунення суперечностей між нормами національного та міжнародного права [3].

У правових актах слід закріпити основні напрями реалізації правоохоронної функції держави щодо справляння податків і зборів, які забезпечують правоохоронні органи в умовах європейської інтеграції.

Необхідно визначити суб'єктів, відповідних для виконання цієї функції, встановити форми їх взаємодії та розробити шляхи вирішення актуальних проблем, які виконуються в процесі забезпечення її ефективності.

У контексті європейської інтеграції правоохоронні органи беруть участь у впровадженні положень про міжнародну угоду та директиви ЄС у національному законодавстві. Це охоплює імплементацію стандартів BEPS, CRS, FATF та інших норм, які регулюють питання запобігання ухиленням від сплати податків, відмінення коштів та інших фінансових злочинів [5].

Роль правоохоронних органів у контексті європейської інтеграції відбувається у впровадженні міжнародних стандартів, таких як заходи BEPS (протидія розмиванню податкової бази) та автоматичний обмін податковою інформацією. Співпраця з європейськими структурами, зокрема OLAF (Європейське бюро боротьби з шахрайством) і Європол, дає можливість Україні адаптувати свої механізми до найкращих європейських практик, сприяючи формуванню єдиної системи боротьби з економічними злочинами.

Ця співпраця забезпечує підвищення прозорості та ефективності у сфері оподаткування, мінімізує корупційні ризики та сприяє зміцненню фінансової стабільності. Впровадження стандартів BEPS запобігає ухиленню від сплати податків через міжнародні схеми, тоді як автоматичний обмін повідомленнями дозволяє більш оперативно виявляти порушення та притягувати до відповідальності порушників. Такі ініціативи також сприяють інтеграції України у світовий економічний простір, покращуючи інвестиційний клімат і забезпечуючи дотримання принципів законності, прозорості та справедливості.

Правоохоронні органи у регулюванні відносин щодо справляння податків та зборів з урахуванням досвіду країн-членів ЄС також мають активно сприяти ефективній роботі митних органів. Митниця відіграє важливу роль у забезпеченні законності, прозорості та справедливості у сфері оподаткування, крім того, через митні органи створено контроль за переміщенням товарів через кордон, а також за правильністю нарахування та сплати митних зборів і податків.

У контексті європейської злочинної інтеграції правоохоронні органи мають забезпечити належний контроль за виконанням європейських стандартів у сфері митної діяльності, сприяючи ефективному впровадженню міжнародних угод, таких як ті, що стосуються боротьби з контрабандою, уникненням податків та боротьби з фінансами.

Успішне регулювання податкових відносин неможливе без використання сучасних технологій. Європейські країни активно впроваджують цифрові рішення для моніторингу та аудиту податкових платежів, що підвищує ефективність системи оподаткування. Україна, наслідуючи цей приклад, також почала впроваджувати електронні сервіси, такі як «e-Reporting» та «e-Audit», що дозволяють автоматизувати процеси збору та перевірки податкової інформації, забезпечуючи прозорість і точність податкових платежів [6].

Ці сервіси надають можливість платникам податків подавати звіти та здійснювати аудиторські перевірки в електронному вигляді, значно прискорюючи процеси та зменшуючи адміністративні навантаження. Крім того, правоохоронні органи активно використовують технології для аналізу великих обсягів даних (Big Data), що дозволяють більш точно виявляти фінансові порушення, зловживання та усунення від оподаткування.

Висновки. Правоохоронні органи вирішують роль у забезпеченні прозорості та ефективності податкової системи в Україні. У контексті європейської інтеграції їхня діяльність спрямована на адаптацію до міжнародних стандартів, зміцнення міжнародного співробітництва та впровадження цифрових інструментів для боротьби з податковими злочинами. Водночас важливо, щоб ця діяльність відповідала принципам законності, прозорості та справедливості, які є фундаментом європейської правової культури.

Список використаних джерел

1. Баранов С. О. Взаємодія державної податкової служби України з правоохоронними органами та органами публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 251–259.
2. Аркуша Л. І. Проблеми взаємодії та інформаційного забезпечення правоохоронних органів у боротьбі з економічною організованою злочинною діяльністю. *Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності : зб. наук. статей / Бібліотека журналу «Юридичний вісник»*. Одеса : ФЕНІКС, 2003. С. 109–117.
3. Дмитренко С. О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації правоохоронної функції у сфері оподаткування: досвід європейського союзу та перспективи його адаптації в Україні. *Наукові записки. Серія : Право*. 2019. Вип. 6, спецвип., т. 2. Кропивницький : ТОВ «ПолімедСервіс». URL: <https://saloli/FEA376f> (дата звернення 13.11.2024).

4. Подік І. І., Живко М. О., Вольних А. І. Електронний аудит на основі податкового аудиторського файлу: світовий досвід та українські перспективи. *Соціально-правові студії*. 2018. Вип. 1. С. 1580166.
5. Е-аудит, стандартний аудиторський файл SAF-T UA та облікова політика. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2021/08/e-audit-oblikova-polityka.html> (дата звернення 10.11.2024).
6. Заходи щодо «Плану BEPS» у світі та в Україні. URL: <https://itaccounting.com.ua/zahodi-shhodo-planu-beps-u-sviti-ta-v-ukrayini>. (дата звернення 15.11.2024).
7. Рыбаченко С. П. Взаємодія Держприкордонслужби з іншими правоохоронними органами як складова захисту державного кордону: теоретичний аспект. *Сучасне суспільство : кол. моногр.* Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 328–337.

References

1. Baranov, S. O. (2023). Vzaiemodiia derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy z pravookhoronnymy orhanamy ta orhanamy publichnoi administratsii: teoretychni ta praktychni aspekty [Interaction of the State Tax Service of Ukraine with law enforcement agencies and public administration bodies: theoretical and practical aspects]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia - Law and state management*, 3, 251-259 [in Ukrainian]
2. Arkusha, L. I. (2003). Problemy vzaiemodii ta informatsiinoho zabezpechennia pravookhoronnykh orhaniv u borotbi z ekonomichnoiu orhanizovanoiu zlochyntsiu diialnistiu [Problems of interaction and information support of law enforcement agencies in the fight against economic organized crime]. *Informatsiine zabezpechennia protydiv orhanizovani zlochyntsi: zb. nauk. Statei. Biblioteka zhurnalu «Iurydychnyi visnyk» - Information support for combating organized crime: coll. of science Articles. Library of the magazine «Legal Bulletin»*, 109-117 [in Ukrainian]
3. Dmytrenko, S. O. (2019). Administratyvno-pravove zabezpechennia realizatsii pravookhoronnoi funktsii u sferi opodatkuвання: dosvid yevropeiskoho soiuzu ta perspektyvy yoho adaptatsii v Ukraini [Administrative and legal support for the implementation of law enforcement functions in the field of taxation: the experience of the European Union and the prospects for its adaptation in Ukraine]. *Naukovi zapysky. Serii: Pravo - Proceedings. Series: Law*, (6), Spetsvypusk, Tom 2. Retrieved from <https://salo.li/FEA376f> [in Ukrainian]
4. Podik, I. I., Zhyvko, M. O. & Volnykh, A. I. (2018). Elektronnyi audit na osnovi podatkovoho audytorskoho failu: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. [Electronic audit based on the tax audit file: global experience and Ukrainian prospects]. *Sotsialno-pravovi studii - Social and Legal Studies*, 1, 158-166 [in Ukrainian]
5. E-audit, standartnyi audytorskyi fail SAF-T UA ta oblikova polityka. (2021). [E-audit, SAF-T UA standard audit file and accounting policy]. *KPMG*. Retrieved from <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2021/08/e-audit-oblikova-polityka.html> [in Ukrainian]
6. Zakhody shhodo «Planu BEPS» u sviti ta v Ukraini. [Measures regarding the “BEPS Plan” in the world and in Ukraine]. Retrieved from <https://itaccounting.com.ua/zahodi-shhodo-planu-beps-u-sviti-ta-v-ukrayini> [in Ukrainian]
7. Rybachenko, S. P. (2022). Vzaiemodiia Derzhprikordonsluzhby z inshymy pravookhoronnymy orhanamy yak skladova zakhystu derzhavnoho kordonu: teoretychnyi aspekt [Interaction of the State Border Service with other law enforcement agencies as a component of state border protection: theoretical aspect]. *Suchasne suspilstvo: kol. monohr.* 328-337 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 02.12.2024